

ombudsman
veřejný ochránce práv

Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Krnovská 68, 746 49 Opava
Zřizovatel:	Vězeňská služba České republiky
Ředitel:	plk. Mgr. Ivo Turok
Typ zařízení:	ústav pro výkon zabezpečovací detence
Kapacita:	50
Datum návštěvy:	24. až 25. 1. 2018
Datum vydání zprávy:	22. května 2018
Návštěvu provedli:	JUDr. Milan Svoboda, Mgr. Martin Klumpar, MUDr. Marek Páv, Ph.D., doc. PhDr. Jan Kožnar, CSc.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah

Úvodní informace	4
Systematická návštěva a její cíl	4
Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	4
Charakteristika zařízení	6
Průběh návštěvy	6
Shrnutí	7
Zacházení s chovanci	8
1. Atmosféra v ústavu	8
2. Aktivity	8
3. Bodový systém	13
4. Multidisciplinární tým	13
5. Kázeňská praxe	14
6. Povinnost povstat při vstupu zaměstnance do ložnice	14
7. Zaměstnávání	15
Materiální podmínky	16
8. Cely	16
9. Společné prostory a prostory pro konání aktivit	18
10. Pobyť venku	19
11. Hygiena	20
12. Oblečení	21
13. Stravování a pitný režim	22
14. Kouření	23
Kontakt se světem a stížnosti	25
15. Kontakt s vnějším světem	25
16. Telefonování	26
17. Stížnostní mechanismus	26
Zajištění bezpečnosti	27
18. Kamery	27
19. Donucovací prostředky	28
20. Poutání k pevnému předmětu	28
21. Zamykání cel	30
22. Osobní prohlídky	31

Zdravotní péče	32
23. Podávání léků	32
24. Vyšetřování chovanců	33
25. Omezovací prostředky	33
Přehled opatření k nápravě	35

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.¹ Ústav pro výkon zabezpečovací detence představuje zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.² Pracovníky jsou právníci, psychologové a lékaři z oboru psychiatrie. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a chovanci a chovankyněmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.³ Charakter návštěv je preventivní, s cílem působit do budoucna a zvyšovat standard výkonu zabezpečovací detence v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení⁴

Z každé systematické návštěvy **pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě**. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁵ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje,

1 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve zdravotnických zařízeních může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, posilování závislosti na poskytované péči, nerespektování sociální autonomie, práva na spoluúčast při rozhodování o léčebném postupu, anebo podobu neodůvodněného používání omezovacích prostředků.

2 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

3 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Vysvětluji postup, který plyne z § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

anebo odůvodněně navrhne jiný termín. Pro snazší orientaci poskytují v závěru zprávy jejich přehled.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přiřkládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. **Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁶ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (vyjma jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdrženého vyjádření, na svých internetových stránkách⁷ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁸

6 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

8 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z: <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava (dále také jen „ústav“) je zřízen od února 2013 a nachází se v objektu Věznice Opava na Krnovské ulici. Chovanci jsou přemísťováni do Opavy až po úvodní stabilizaci a pozorování v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno. V ústavu byli umístěni v době návštěvy pouze muži.

Ústav je rozdělen na pět oddílů VZD 1 – VZD 5. VZD 1 je v budově 2 (přední) a jsou zde soustředěni převážně chovanci s mentálním postižením.⁹ Na tomto oddílu se nachází 11 cel. Oddíly VZD 2 – 5 se nacházejí v budově 3 (zadní). Jedná se o dvě stejná nadzemní patra rozdělená vždy na levý a pravý oddíl mříží s výstupem do schodiště uprostřed (tzn. VZD 2 a 3, VZD 4 a 5). Na každém z těchto oddílů v zadní budově je 6 až 7 cel.

Mimoto byli ještě tři chovanci umístěni v době systematické návštěvy v prostorách uzavřeného oddílu v přední budově (bývalý oddíl výkonu kázeňských trestů), všichni tři samostatně na celách. V tomto prostoru se také nacházela izolační místnost.

Celkem tedy 37 cel na 5 ubytovnách. Aktuální stav v době systematické návštěvy činil 47 chovanců a celková kapacita ústavu 50 chovanců.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 24. až 25. ledna 2018 bez předchozího ohlášení. Ředitel Věznice Opava a ústavu pro výkon zabezpečovací detence plk. Mgr. Ivo Turok o ní byl osobně informován při jejím zahájení. Jemu bylo rovněž předáno pověření k provedení návštěvy. Od vedoucího oddělení výkonu zabezpečovací detence mjr. Mgr. Pavla Žurka (dále také i jen „vedoucí ústavu“) byla vyžádána potřebná dokumentace.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) JUDr. Milan Svoboda a Mgr. Martin Klumpar. Na šetření se též podíleli pověřeni experti z oboru psychiatrie MUDr. Marek Páv, Ph.D., a psychologie doc. PhDr. Jan Kožnar, CSc.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili všechny části ústavu, kde je vykonávána zabezpečovací detence. Hovořili s vedoucím oddělení zabezpečovací detence, vychovateli, psychologem, sociální pracovníci, dozorcí a s 12 chovanci. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

⁹ Z hlediska jednoznačnosti dávám tomuto termínu přednost před pojmy „poruchy učení“, „potíže učení“ a „intelektové postižení“, jež se někdy používají, a dám mu přednost i před diagnostickým označením „mentální retardace“, který používá trestní zákoník i ústav.

Shrnutí

V pozadí veškerých úvah o zabezpečovací detenci vždy existuje vyvažování mezi povinností státu **chránit společnost** před nebezpečným jednáním osob a na druhé straně **respektování základních práv** těchto osob, tedy chovanců.

Zabezpečovací detence nemá být ukládána pouze z důvodu trestného činu (nebo činu jinak trestného) způsobeného v minulosti, ale také v souvislosti s hodnocením, zda konkrétní osoba může v budoucnosti spáchat závažný trestný čin.¹⁰ Pobyt v zabezpečovací detenci se tak neváže na pachatelovu vinu a není trestem, ale ochranným (preventivním) opatřením. Podmínky výkonu zabezpečovací detence se tak musejí pozitivně lišit od podmínek výkonu trestu odnětí svobody.

Oceňuji nasazení odborných zaměstnanců a jejich celkové nastavení na pomoc chovancům vypracovat si předpoklady pro propuštění ze zabezpečovací detence. Personál si je vědom onemocnění jednotlivých chovanců a přihlíží k němu.

Opakované kritice spolu s Evropským výborem pro zabránění mučení (CPT) vystavují vedení terapeutických aktivit, pohovorů přes mříže a zamykání chovanců na celách po dlouhou dobu přes den, bez zohlednění nebezpečnosti konkrétní osoby.

S ohledem na výše uvedené doporučuji posílit množství aktivit nabízených chovancům, tak aby na celách nemuseli trávit velké množství času, a vyzývám, aby ústav vyvinul maximální terapeutické úsilí k jejich nápravě.

Přímo špatné zacházení pověřenými pracovníky během návštěvy nezjistili.

Systémovými otázkami (využívání institutu zabezpečovací detence, návaznosti na výkon ochranného léčení apod.) se budu zabývat v sumarizujícím dokumentu, který bude následovat po vydání zpráv z obou navštívených ústavů (Brno, Opava).

Navštívené zařízení bylo na hraně svých provozních možností z důvodu omezených prostorových dispozic a vysokého počtu chovanců, což má dopad jak na složení jednotlivých skupin chovanců, tak na možnosti realizace aktivit.

10 *Dorothee von Arni*. THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS' CASE-LAW AND ITS CONSEQUENCES, REGIONAL SEMINAR ON DANGEROUS OFFENDERS 19-20 January 2016, Yerevan, Armenia. [cit. 26. 4. 2018]. s. 9. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168070cbe>.

Zacházení s chovanci

V této nejrozsáhlejší kapitole se vyjadřuji krátce k atmosféře mezi chovanci a personálem, terapeutickému programu a aktivitám, kterých se chovanci účastní, rozdělení chovanců, fungování terapeutického týmu, kázeňské praxi a krátce zaměstnávání chovanců.

Chovanci mají mít přístup ke smysluplným aktivitám, zaměstnání a vzdělání.¹¹ Výkonem zabezpečovací detence se kromě ochrany společnosti sleduje také terapeutické a výchovné působení na chovance.¹² Zároveň je nutné využívat všech dostupných odborných poznatků a podporovat takové postoje chovance, které, pokud to bude vzhledem ke zdravotnímu stavu možné, vzbudí v chovanci rozhodnutí podrobit se ochrannému léčení.¹³

1. Atmosféra v ústavu

Z vyjádření a chování odborného personálu vyplývala snaha o pomoc chovancům dosáhnout přeměny na ochranné léčení nebo propuštění ze zabezpečovací detence. Chovanci, kteří se účastní aktivit, neměli připomínky k práci odborného personálu. Pokud chovanci chtějí, mohou s odborným personálem hovořit každý den.

Chovanci se navzájem potkávají při vycházkách, kouření, sledování televize a aktivitách. Žádný z chovanců neuváděl, že by mezi chovanci vznikaly podstatnější spory. Případné spory řeší při každodenních komunitách. Z dokumentace však vyplývá, že došlo za rok 2017 ke třem napadením a v roce 2018 doposud k jednomu napadení mezi chovanci, na ta však personál vždy reagoval. V roce 2017 ani 2018 nedošlo k napadení personálu.

2. Aktivity

Evropský soud pro lidská práva (dále také „Soud“) uvedl, že s ohledem na možnou neomezenou dobu trvání zabezpečovací detence musí být vyvinuto úsilí k podpoře osob v zabezpečovací detenci. Ty totiž zpravidla nebudou schopny postupu směrem k propuštění z vlastního úsilí. Osobám v zabezpečovací detenci musí být dostupná podpora a péče jako součást opravdové snahy o snížení rizika recidivy, a tím umožnění jejich propuštění. Toto úsilí zahrnuje individuální péči multidisciplinárního týmu na vysoké úrovni. Zároveň si Soud uvědomuje, že práce s tímto typem osob omezených na svobodě je jedna z nejtěžších, kterým vězeňský personál čelí.¹⁴

11 Doporučení výboru ministrů Rady Evropy – Recommendation CM/Rec(2014)3 of the Committee of Ministers to member States concerning dangerous offenders, [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c649d.

12 Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 129/2008 Sb. o zabezpečovací detenci, ve znění pozdějších předpisů.

13 Ustanovení § 2 odst. 4 zákona o zabezpečovací detenci.

14 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 12. 2009, M. proti Německu, č. 19359/04, bod 129.

Z toho důvodu musí být součástí režimu dne chovanců dostatečné množství aktivit, které odpovídají jejich potřebám a směřují k jejich propuštění.

2.1 Denní aktivity

Běžné denní činnosti jsou stanoveny v časovém rozvrhu dne pro jednotlivé oddíly. Konkrétní aktivity rozvrhuje na každý týden plán aktivit.

Každý všední den se koná ranní komunita. Dále se chovanci mohou účastnit během dne řízených aktivit, jejichž seznam a náplň stanoví „Plán činností zabezpečovací detence“:

- sebeobslužné činnosti,
- práce na zahradě,
- sportovní aktivity,
- kroužek vaření,
- kroužek PC,
- filmový klub,
- společenské hry,
- výtvarný kroužek (arteterapie),
- keramický kroužek,
- hudební kroužek (muzikoterapie),
- psychohry,
- výchovně vzdělávací aktivity,
- biblioterapie,
- individuální sociálně právní poradenství,
- psychogymnastika,
- terapeutické individuální poradenství,
- terapeutická skupina „šance“ a „krok“,
- individuální psychologické poradenství.

Z předložených plánů aktivit pro týden od 22. 1. do 28. 1. 2018 vyplývá, že na výše uvedené skupinové aktivity připadá dopoledne přibližně 45 minut. Poté následují individuální aktivity dle psychického stavu a zájmu chovanců. Odpoledne je opět přibližně 45minutový blok aktivit. Poté až do večera mohou chovanci sledovat televizi nebo zpravodajství přibližně 2 hodiny.

O víkendu mohou chovanci sledovat televizi přibližně 4 hodiny nebo se někteří mohou účastnit filmového klubu.

Dle vyjádření odborného personálu je zájem chovanců o individuální pohovory podstatně větší než možnosti zařízení, a to jak z hlediska dostupných místností, tak z hlediska zajištění bezpečnosti dozorci. Podobně je to s možnostmi pracovní terapie a sportovních aktivit.

Z důvodů malého prostoru v objektu jsou také omezeny možnosti venkovních pracovních terapií, jelikož případně vhodné pozemky již spadají do bezpečnostního perimetru ústavu.

Přizvaný expert z oboru psychologie ocenil, že každý chovanec se aktivně zapojuje do ranní komunity přípravou aktuality. Uvedl však, že komunitám by prospělo, kdyby měly jasnější a definovanou strukturu i v dalších bodech, které je třeba probírat (program dne, mají-li

něco chovanci k řešení do komunity a ke svému pobytu, jsou-li nějaké požadavky jak ze strany chovanců, tak personálu, referování o stavu myslí a citovém rozpoložení jednotlivců apod.).

Během pobytu na cele mohou chovanci trávit čas poslechem rádia, četbou knih zapůjčených z vězeňské knihovny, nebo si zapůjčit společenské hry.

Oceňuji nasazení odborného personálu, který sděloval snahu o návrat chovanců do společnosti, a také šíří nabízených aktivit. Nabídku odpoledních a víkendových aktivit však považuji za nedostatečnou a doporučuji její rozšíření. S ohledem na maximální působení na chovance doporučuji posílení především preventivně výchovných aktivit. Jsem si vědoma, že uvedené opatření je spojeno s finančními nároky na posílení odborného personálu.

Opatření:

- 1) rozšířit nabídku aktivit [volnočasových či preventivně výchovných] v průběhu odpoledne a o víkendech (do 6 měsíců).**

2.2 Rozdělení chovanců do skupin

Chovanci jsou za účelem plnění programu aktivit rozdělení do skupin, přičemž kritériem zařazení do skupiny není povaha jejich onemocnění či mentálního postižení, ale místo ubytování na konkrétním oddílu. Skupinu chovanců tak tvoří různorodé kategorie osob. Vedoucí ústavu uvedený stav zdůvodňoval omezenými prostorovými možnostmi.

2.3 Koncepce působení na chovance

Metody a formy působení na chovance mají být dle vnitřního předpisu Vězeňské služby ČR¹⁵ stanoveny v operačním manuálu ústavu. V době návštěvy však ústav manuál neměl vyhotoven. Dle vyjádření vedoucího ústavu se k jeho vytvoření konala pracovní skupina se zástupci obou ústavů pro výkon zabezpečovací detence a generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, která jeho přípravu odsunula. Jak jsem uvedla výše, pro jednotlivé aktivity vytvořili odborní zaměstnanci projekty aktivit, které je blíže popisují. Celková koncepce působení na chovance však chybí.

Přizvaný expert z oboru psychologie negativně hodnotil absenci jasných, konkrétních, behaviorálních kritérií pro posuzování toho, zda konkrétní chovanec dospěl do stadia, kdy by mohl ústav podat návrh k úspěšnému ukončení pobytu a k přeměně na ochranné léčení.

Navrhuji, aby se odborní pracovníci ústavu spojili ke spolupráci na vytvoření uvedených kritérií. Víím, že tento úkol je náročný, avšak považuji jej za vhodný pro objektivizaci výsledků převýchovné a léčebné práce. Prospěšné by to bylo i pro řešení některých sporných momentů výchovné a terapeutické praxe, jež uvádím v části zprávy věnované práci terapeutického týmu.

¹⁵ Ustanovení § 7 odst. 1 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

Přizvaný expert z oboru psychologie hodnotil také negativně omezené možnosti motivačního působení. Doporučuji, aby vedení ústavu spolu s odbornými zaměstnanci usilovalo o rozšíření možností odměňování chovanců,¹⁶ například rozšířené možnosti telefonování či vycházek.

Vnitřní předpis Vězeňské služby ČR stanoví, že chovanci mají být na základě svého chování zařazeni do režimového stupně a na základě připravenosti k léčbě do terapeutické fáze.¹⁷ Pověření zaměstnanci nezjistili, že by odborní pracovníci s režimovými stupni a terapeutickými fázemi blíže pracovali.

Jsem toho názoru, že právě zařazení do režimových stupňů by mohlo přispět k diferenciaci skupin a stanovení režimových prvků pro konkrétní odsouzené.

Terapeutické fáze vnímám jako pro chovance srozumitelnější vyjádření jejich postupu v léčbě, kdy jim bude lépe zřejmé, jak jsou viděni terapeutickým týmem, zda se léčba vyvíjí zdárně a jak blízko mají k propuštění.

Opatření:

2) vyhotovit operační manuál (do 3 měsíců).

2.4 Vedení aktivit a terapeutických rozhovorů přes mříže

Aktivity se realizují v terapeutických či kulturních místnostech a dále také v tělocvičně. Terapeutické místnosti jsou vybaveny dělicí mříží. V lékařské vyšetřovně v přední budově se také nachází zamřížovaný prostor.

Dle sdělení personálu probíhají veškeré aktivity vedené odborným zaměstnancem, kterých se účastní chovanci, přes dělicí mříž, nebo bez mříže, ale za účasti dozorce. Dle sdělení vedoucího oddělení zabezpečovací detence se jedná o bezpečnostní opatření. Zda se použije při rozhovoru mříž, nebo přítomnost příslušníka stanoví zásady vnitřní bezpečnosti, které schvaluje ředitel.

Realizace veškerého kontaktu psychiatrů a psychologů s chovanci při individuální i skupinové terapii přes mříž kritizoval v souvislosti s návštěvou Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno již v roce 2014 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „CPT“) jako bránící utvoření skutečně terapeutického vztahu a také to považoval za potenciálně ponižující.¹⁸

16 Ustanovení § 27 zákona o zabezpečovací detenci stanoví jako odměnu: pochvalu, veřejnou pochvalu nebo poděkování, zvýšení doby trvání návštěvy nebo jinou výhodu, peněžitou odměnu.

17 Ustanovení § 9 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

18 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 122. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

Ohledně zastavení vedení psychiatrických vyšetření přes mříže se České republiky dotazoval i Výbor proti mučení OSN.¹⁹

Česká republika ve své odpovědi Výboru proti mučení OSN uvedla, že „z preventivně bezpečnostních důvodů probíhá takto vyšetření po **vyhodnocení rizik** u psychiatrických pacientů a u osob umístěných ve výkonu zabezpečovací detence“.²⁰

Během systematické návštěvy pověřeni pracovníci nezjistili, že by v případě používání mříží při individuálních pohovorech bylo vyhodnocováno riziko, které konkrétní chovanec představuje, s ohledem na nutnost použití mříží. Naopak mříže jsou užívány plošně. Při některých skupinových aktivitách, kterých se účastní odborný personál, jsou také využívány mříže. Pokud nejsou využívány mříže, je přítomen jeden až dva dozorcí.

Skupinové setkání, kterého se účastnil přízvaný odborník s oboru psychologie, probíhalo s mříží mezi chovanci a odbornými zaměstnanci ústavu. K tomu přízvaný odborník uvedl, že takovéto uspořádání má daleko k optimu pro skupinovou dynamiku. I přes toto omezení vykazovali 3 z 6 přítomných chovanců docela příkladnou a kvalitní aktivitu. Její slabinou bylo to, že se obraceli zásadně na personál a byla zcela minimální interakce mezi chovanci. Je to zčásti dáno nevhodným uspořádáním, kdy chovanci sedí v jakémsi půlkruhu čelem k mříži, a tudíž směrem k personálu, a zčásti jde pravděpodobně o jistý návyk, který se vytvořil i díky uspořádání.

Obrázek 1 – terapeutická místnost vybavená mříží

Přítomnost dozorce může být překážkou při vytváření vztahu důvěry mezi odborným personálem a chovanci.

S plným respektem k systémové bezpečnosti a pocitu osobní bezpečnosti členů personálu doporučuji zvážit užívání dělící mříže nebo přítomnost dozorce pouze po přechodím vyhodnocení rizik (včetně vyjádření lékaře) konkrétního chovance, případně na základě situačního rozhodnutí odborného zaměstnance, a nikoliv paušálně.

Praxe používání mříží je pravděpodobně zažita již od počátku zabezpečovací detence. Je však nutno zohlednit, že původní nastavení zabezpečovací detence směřovalo na pachatele zvláště závažných zločinů. Po novelizaci v roce 2011 však byla možnost uložení zabezpečovací detence

19 List of issues prior to submission of the sixth periodic report of the Czech Republic due in 2016, CAT/C/CZE/QPR/6, čl. 11, bod. 14, odst. e [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp>.

20 Šestá periodická zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání za období 2009 – 2015, čl. 11, bod 85 [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Sesta-periodicka-zprava-pro-CAT_vyporadani_format.doc.

rozšířena i na pachatele zločinů a rozšířena byla i možnost přeměny z ochranného léčení. Na toto rozšíření umožňující uložit zabezpečovací detenci i pachatelům méně závažné trestné činnosti by měla reagovat snížením i úroveň plošně uplatňovaných bezpečnostních opatření.

Je také nutné přihlídnout k tomu, že mříže nejsou plošně užívány ani pro rozhovory s odsouzenými ve věznicích, ani s pacienty v psychiatrických nemocnicích.

Doporučuji také zvážit užívání prostředků méně narušujících komunikaci s chovancem, ale poskytujících personálu dostatečný pocit bezpečí, jako je dohled dozorce kamerou, průzorem ve dveřích nebo vybavení odborného personálu signalizačními zařízeními pro případ napadení nebo pocitu ohrožení.

Opatření:

- 3) ukončit praxi vedení rozhovorů a aktivit přes mříže nebo za účasti dozorců s ohledem na nebezpečnost konkrétních chovanců; tato bezpečnostní opatření aplikovat jen zcela výjimečně (bezodkladně).**

2.5 Informování soudu o průběhu zabezpečovací detence

V souladu se zákonem pracovníci ústavu vypracovávají pro soud komplexní zprávu o průběhu zabezpečovací detence. Její návrh připravuje odborný zaměstnanec, který je s daným chovancem nejvíce ve styku, a následně ji předloží komisi, jež se skládá z psychologa, lékaře-psychiatra, speciálního pedagoga, vychovatele a sociálního pracovníka.

Struktura zpráv je přiměřená a pečlivě zpracovaná.

Mimo komplexní zprávu připravují odborní zaměstnanci jednou za rok také zprávu o chovanci podávanou soudu za účelem přezkumu trvání zabezpečovací detence.

Při vytváření zpráv vycházejí odborní zaměstnanci z průběžných poznatků, které zaznamenávají ve vnitřním elektronickém systému ústavu.

3. Bodový systém

V režimové práci s chovanci není užíván bodový systém. Z rozhovoru s psychologem vyplývalo, že není přesvědčen o terapeutické síle bodového systému v režimovém působení.

4. Multidisciplinární tým

V ústavu působí 6 vychovatelů, 3 vychovatelé terapeuti (z toho jeden v době návštěvy nepřítomen z důvodu nemoci), 1 psycholog, 2 speciální pedagogové a 1 sociální pracovníce.

A dále ze zdravotníků je v ústavu praktický lékař dva dny v týdnu, lékařka-psychiatřička na úvazek 0,6, hlavní lékař-chirurg, který však pečuje i o odsouzené ve výkonu trestu, 4 zdravotní sestry a 4 sanitáři.

Oceňuji, jak se snaží tým detenčního pracoviště spolupracovat s chovanci na jejich nápravě, aby se dopracovali k možnosti přechodu do ochranného léčení. Jejich odborná názorová a postojová myšlenková realističnost nasvědčuje jejich velmi kvalitní profesní kompetenci.

Výchovná část multidisciplinárního týmu (vychovatelé, terapeuti, speciální pedagogové a psycholog) se schází k výměně poznatků o chovancích každý den. K výměně informací se zdravotnickým personálem dochází na komunitách. Všichni členové multidisciplinárního týmu si vyměňují poznatky o chovancích prostřednictvím elektronického systému. Informace jsou shrnovány a vyhodnocovány při zasedání odborné komise ústavu při vytváření komplexních a souhrnných zpráv.

V týmu odborných pracovníků ústavu byla však v průběhu návštěvy pozorována názorová disharmonie. Ta se nejvýrazněji projevuje v rozdílných stanoviscích k přeměně zabezpečovací detence na ochranné léčení. V některých případech tak stojí proti sobě názor psychiatra na jedné straně a vychovatelů, psychologa a speciálního pedagoga na straně druhé. V důsledku uvedeného jsou v některých případech odesílány soudu dvě různé zprávy, kdy jedna přeměnu na ochranné léčení doporučuje a druhá ji nedoporučuje. Soud uvedenou praxi akceptuje a dle vyjádření některých zaměstnanců i zasílání obou zpráv v případě rozporu vyžaduje.

Doporučuji, aby se v ústavu konaly diskuse celého multidisciplinárního týmu, nejspíše na supervizní úrovni, které by přivedly celý tým k závěrům a spolupráci, jež by mohla být prospěšná i pro chovance ústavu.

5. Kázeňská praxe

V roce 2017 ústav řešil 7 kázeňských přestupků. Z toho ve dvou případech byl uložen kázeňský trest napomenutí za nepovolený kontakt, ve čtyřech případech došlo k napadení jiného chovance, avšak kázeňské řízení bylo zastaveno z důvodu nízké mentální úrovně chovance s poruchou osobnosti (po uvážení terapeutického týmu a doporučení lékaře). V posledním případě ústav kázeňský trest neuložil, jelikož chovanec projevil účinnou lítost.

V roce 2017 byla udělena pouze jedna kázeňská odměna – pochvala. Z vyhodnocení kázeňské praxe za rok 2017 také vyplývá, že je u některých chovanců vhodné posilovat jejich motivaci k léčbě i drobnou pochvalou mimo kázeňský systém. K tomu odkazují na poznámky k posílení motivačního působení v části této zprávy koncepce působení na chovance.

6. Povinnost povstat při vstupu zaměstnance do ložnice

V ustanovení vnitřního řádu čl. 4 odst. 6 je stanovena povinnost chovance povstat při vstupu zaměstnance věznice do ložnice.

Pověření pracovníci nezískali v průběhu systematické návštěvy informace o naplňování uvedeného pravidla ani konkrétní stížnosti ze strany chovanců. K uvedené povinnosti jsem se však již vyjadřovala v souvislosti se systematickými návštěvami věznic, kde jsem

uvedenou povinnost shledala jako nepřiměřenou, jelikož jde nad rámec zákona a vychází, dle mého přesvědčení, z dřívějšího pojetí Vězeňské služby ČR jako vojenského útvaru.²¹

Opatření:

- 4) ukončit povinnost chovanců povstat při vstupu zaměstnance do ložnice a v tomto smyslu upravit vnitřní řád ústavu (do 3 měsíců).**

7. Zaměstnávání

Žádný z chovanců nebyl v průběhu návštěvy pracovně zařazen. Systematické zaměstnávání chovanců se v ústavu zatím ani nijak nepřipravuje. Pouze u jednoho chovance se uvažuje o pracovním zařazení.

V této oblasti vybízím ústav k většímu úsilí o zaměstnávání chovanců, které umožní získat a udržet pracovní návyky, vyplní volný čas a umožní získat chovancům finanční prostředky.

21 Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, s. 43. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

Materiální podmínky

S ohledem na skutečnost, že zabezpečovací detence je ochranným opatřením a nikoliv trestem, by se měl výkon zabezpečovací detence zásadně pozitivně odlišovat od výkonu trestu. Uvedená odlišnost se projevuje jak výše komentovanými terapeutickými aktivitami, tak by se také měla projevovat prostředím, ve kterém se vykonává.²²

8. Cely

Chovanci jsou ubytováni zpravidla po jednom na cele. Na oddílu VZD 1, 2 a 4 byli chovanci v jednom případě umístěni po dvou na cele, na oddílu VZD 3 a 5 tomu tak bylo ve dvou případech.

Cela je vybavena odpovídajícím počtem postelí, skříní, stolem, židlí a stavebně oddělenou toaletou.

V některých celách bylo samostatné nerezové umyvadlo v provedení antivandal, avšak v některých celách bylo umyvadlo pouze součástí nerezové toalety. Někteří chovanci si stěžovali na nehygieničnost takového řešení. Na celách teče voda s úsporným dávkováním – po stlačení teče několik sekund bez možnosti regulace její teploty.

Záchody na navštívených celách nebyly vybaveny prkénky. Sezení přímo na studené nerezové oceli při konání potřeby není nijak příjemné. Rozumím tomu, že v případě některých chovanců docházelo k poškozování prkének. Doporučuji však prkénka doplnit u těch chovanců, kteří je

Obrázek 2 – vybavení jedné z cel

22 K závěru o potřebě odlišnosti výkonu trestu a výkonu zabezpečovací detence dospěl i německý ústavní soud: Federální ústavní soud. Rozsudek: 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2011/05/rs20110504_2bvr236509en.html, nebo také ve zprávě CPT z návštěvy Německa: Rada Evropy. Report to the German Government on the visit to Germany carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2014) 23. s. 6 a násl. [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069633f>.

nepoškozovali, aby jednání několika chovanců nemělo plošný dopad i na ostatní. A ty chovance, kteří prkénka poškozovali, vést k tomu, aby tak nečinili.

Obrázek 3 – toaleta bez prkénka

Obrázek 4 – umyvadlo v cele

Skříně jsou zamykatelné, klíče mají chovanci u sebe, náhradní jsou zapečetěny u vychovatele.

Každá cela má okno zajišťující dostatečný přístup světla. Zároveň chovanci mohou okno volně otevírat a větrat, nemohou však přímo regulovat teplotu. Na celách je zřízen přijímač centrálního rozhlasu s rádiem a nouzové tlačítko.

Někteří chovanci mají na stěně připevněnou poličku nebo obrázek. Ke zdůraznění odlišnosti mezi výkonem trestu a výkonem zabezpečovací detence doporučuji umožnit chovancům, v případě že to nebude vylučovat jejich nebezpečnost, zútulnění cely například vlastní výmalbou a výzdobou, používáním vlastního povlečení, pěstováním květin nebo chováním drobných domácích zvířat. Chovanci neměli také povoleno mít na cele vlastní televizi, herní konzoli či jinou elektroniku.²³ Dle jednoho z vychovatelů o to však žádný z chovanců dosud nežádal.

Zákon o zabezpečovací detenci umožňuje povolení dalších věcí.²⁴ Povolení dalších věcí, včetně elektroniky, může pomoci k odlišení zabezpečovací detence od výkonu trestu odnětí svobody, přispět k příjemnějšímu trávení volného času a také jako jeden z motivačních prvků. Podporuji proto vedení ústavu, aby další věci povolovalo.

²³ Ustanovení čl. 21 odst. 8 vnitřního řádu ústavu.

²⁴ Ustanovení § 12 odst. 2 zákona o zabezpečovací detenci.

Opatření:

- 5) maximalizovat odlišnost prostředí a vybavení výkonu zabezpečovací detence od prostředí věznice (průběžně).

9. Společné prostory a prostory pro konání aktivit

Na každém oddílu se nachází kulturní místnost s televizí. Na jednom z pater je součástí kulturní místnosti také kuchyňský kout, ve kterém se koná aktivita vaření. V přízemí zadní budovy ústavu se nachází tělocvična vybavená rotopedy a pingpongovými stoly, velká terapeutická místnost a keramická dílna. Pro sportovní aktivity mají chovanci také k dispozici venkovní asfaltová hřiště.

Obrázek 5 – kuchyňský kout

Obrázek 6 – kulturní místnost

10. Pobyt venku

Ve stálém plánu činností chovanců i v časovém rozvrhu dne ústavu je zakotven čas vycházky na vzduchu.

Obrázek 7 – vycházkové dvory oddílu VZD 1

Vycházkové dvory jsou pro oddíl VZD 1 u hřiště u přední budovy, pro VZD 2 – 5 jsou za zadní budovou. Vycházkové dvory tvoří v obou případech dva přibližně 6 x 5 metrů velké, pletivem ohraničené prostory. Dvory jsou vybaveny přístřešky a lavičkami. Ústav má pro chovance připraveny i černé pláštěnky na věšácích u východu na vycházkový dvůr.

V časovém rozvrhu dne je pro konání vycházky vyhrazena vždy jedna hodina. Chtěla bych podotknout, že zákon o výkonu

zabezpečovací detence (a stejně tak vnitřní řád ústavu) stanovuje spodní hranici pro vycházku na jednu hodinu, nebrání však, aby ústav umožňoval chovancům i delší pobyt na vzduchu.

Prostory 6 x 5 metrů považuji za poměrně malé, smyslem vycházky není pouze pobyt na vzduchu, ale také protažení se a projítí se, což na malém prostoru je velmi ztížené. Vhodným řešením by tedy bylo umožnit chovancům realizovat vycházku vždy na celém přilehlém asfaltovém hřišti.

Na vycházkových dvorcích je také pouze malý přístřešek (přibližně 1,5m x 1 m). Stěží si lze představit, že v případě nepříznivého počasí by se pod něj vešli všichni přítomní. Ústav chovancům však nabízí pláštěnky, které malé přístřešky mohou kompenzovat.

Opatření:

- 6) umožnit realizaci vycházek na celém hřišti, a nikoliv pouze na malých vycházkových dvorech (průběžně).**

11. Hygiena

Obrázek 8 – sprchy bez závěsů

Na každém oddílu jsou sprchy. V druhém patře zadní budovy (VZD 4 a 5) jsou pak sprchy pro oba oddíly. Chovanci se mohou sprchovat dvakrát týdně a také po sportovních aktivitách. Ve sprchách teče předem nastavený mix teplé a studené vody. Někteří chovanci si stěžovali, že voda je příliš studená. Chovanci se sprchují maximálně po dvou. Sprchy nejsou vybaveny žádným závěsem ani zástěny, při sprchování může být chovanec vystaven pohledům

druhého chovance, který se také sprchuje nebo se převléká.

V ústavu působí 4 sanitáři jako civilní zaměstnanci, kteří jsou organizačně zařazeni pod zdravotnické středisko. Sanitáři zajišťují buď sami, nebo ve spolupráci s odsouzenými z výkonu trestu odnětí svobody provozní záležitosti jednotlivých oddílů, tzn. rozvoz stravy, úklid, umytí podlah, a to i na celách. Dále zajišťují stříhání vlasů chovanců.

Sanitáři dle vychovatele také perou i vlastní prádlo chovancům – spodní prádlo, ponožky. Sanitáři dohlížejí na chovance při sprchování a vydávají bříty na holení.

Doporučuji zapojit chovance, jejichž zdravotní stav a mentální kapacita to umožňuje (práce s nástroji, s čisticími prostředky), do úklidů vlastních cel, popř. i formou pracovního zařazení do úklidů společných prostor. S takovým zapojením chovanců počítá i vnitřní řád ústavu.²⁵ Považuji to za vhodný způsob udržení sebeobslužných dovedností a případnou možnost pracovního zařazení.

Opatření:

- 7) doplnit do sprch závěsy (do 3 měsíců).**
- 8) zapojit chovance, jejichž zdravotní stav a mentální kapacita to umožňuje, do úklidů vlastních cel, popř. i formou pracovního zařazení do úklidů společných prostor (do 6 měsíců).**

25 Ustanovení čl. 4 odst. 4 vnitřního řádu ústavu.

12. Oblečení

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví, že chovanec má právo používat vlastní oděv, pokud je hygienicky nezávadný a chovanec má zajištěnou jeho výměnu na vlastní náklady.²⁶ Vnitřní řád stanoví, že výměna se uskutečňuje buď poštou, nebo během návštěv. K výměně prádla musí docházet nejméně jednou za 14 dnů.²⁷

Pokud chovanci nemají zajištěnou popsanou výměnu prádla, jsou povinni nosit ústavní oděv, prádlo a obuv. Ústavní prádlo je vyměňováno jedenkrát týdně.

V době návštěvy měl pouze jeden chovanec zajištěnou výměnu prádla zvenku ústavu pomocí návštěv nebo balíčků, a mohl tak chodit ve vlastním civilním oblečení.

Na jednotlivých oddílech ústavu se nacházejí pračky, ve kterých chovancům perou sanitární spodní prádlo a oblečení na sport. Prací prášek si kupují chovanci sami.

Zavedený systém je typicky vězeňský. S ohledem na hlavní účel zabezpečovací detence – ochranu společnosti – přitom není důvod aplikovat stejnokroj. Rozumím provozní potřebě na zachování hygienické nezávadnosti oblečení, tato potřeba však nesmí nepřiměřeně zasahovat do důstojnosti člověka.

Evropský výbor proti mučení (CPT) uvádí v kontextu psychiatrických nemocnic, že individualizace oblečení by měla tvořit součást terapeutického procesu.²⁸ Složení chovanců je blízké složení pacientů v psychiatrické nemocnici, nicméně z důvodu zajištění ochrany společnosti byli umístěni do zabezpečenějšího ústavu, proto jsem přesvědčena, že uvedené doporučení je třeba aplikovat i v souvislosti s výkonem zabezpečovací detence. V souvislosti s požadavkem co možná největšího terapeutického působení a s podporou soběstačnosti a zachování sebeobslužných dovedností doporučuji umožnit chovancům nosit a prát vlastní oblečení.

Aktuální zákonná úprava nošení vlastního civilního oblečení dovoluje, nicméně je podmiňuje zajištěním jeho výměny. Vnitřní řád ústavu poté rozvádí, že výměna se realizuje zasíláním poštou nebo při návštěvách, tedy zvenku ústavu. Tato podmínka je pro mnoho chovanců obtížně splnitelná s ohledem na mnohdy chybějící dostatečné sociální zázemí, které by uvedenou výměnu prádla mohlo zajistit. O tom svědčí i počet chovanců, kterým se podařilo si výměnu prádla zajistit.

Zákon o výkonu zabezpečovací detence nestanoví, že k výměně oblečení musí docházet zvenku ústavu, ale pouze že k výměně musí docházet na vlastní náklady. Účelem uvedeného

26 Ustanovení § 20 odst. 3 zákona o zabezpečovací detenci.

27 Ustanovení čl. 3 odst. 5 vnitřního řádu ústavu.

28 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání. Nedobrovolné umístění v psychiatrických zařízeních. Rada Evropy [online]. [cit. 27. 4. 2018]. Bod 34. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806cd3aa>.

opatření je zajištění hygienické nezávadnosti oblečení a případné omezení finančního dopadu výměny oblečení na rozpočet ústavu.

Dle mého názoru lze výměnou oblečení rozumět schopnost zajistit si čisté oblečení namísto špinavého, a tedy i možnost vyprání oblečení v ústavu. Takové vyprání oblečení bude na vlastní náklady chovanců (nákup pracího prostředku a případný příspěvek na využití energií a opotřebením pračky). Povinnost zajistit si výměnu oblečení zvenku ústavu, stanovená ve vnitřním řádu ústavu, jde nad rámec zákona.

V situaci, kdy jednotlivá oddělení ústavu jsou vybavena pračkami, neshledávám podstatné překážky pro to, aby si chovanci mohli mimo své sportovní a spodní prádlo prát na vlastní náklady také ostatní oblečení. Umožnění prát oblečení v ústavu také může v budoucnu přispět ke snížení objemu balíčků s oblečením vyžadujících kontrolu.

V případě nemajetných chovanců bych také ocenila, pokud by jim ústav pomohl zajistit oblečení například prostřednictvím sociálních šatníků nebo ve spolupráci s různými charitativními a neziskovými organizacemi, tak aby každý chovanec, který o to bude stát, mohl získat své vlastní oblečení a mohl si osvojit tento aspekt sebeobsluhy a individuality.

Opatření:

- 9) umožnit chovancům nosit vlastní oblečení a prát ho v ústavních pračkách (do 3 měsíců).**

13. Stravování a pitný režim

Chovanci dostávají stravu v plastových tabletech se lžící přímo na celu. Stravu rozváží sanitář s odsouzenými z výkonu trestu. Kompletní příbor (vidlička a nůž) chovanci nedostávají.

Obrázek 9 – plastový tablet a talíř po výdeji stravy

Chovanci si mohou zakoupit s jídlem v kantýně i plastový příbor (nůž na namazání).

Na jednom z oddílů je kuchyňský kout, ve kterém mohou chovanci v rámci řízené aktivity připravovat pokrmy.

Pitný režim je zajištěn nápoji (zpravidla čaj), jež personál vydává při výdeji stravy. A dále pak mají chovanci neomezeně k dispozici vodu na celách.

Odsouzeným také v případě zájmu zalévá personál kávu nebo čaj při výdeji stravy.²⁹

Doporučuji vydávat stravu na standardních keramických talířích s kompletním příborem (vidlička, nůž a lžíce) u těch chovanců, u kterých to nebude představovat bezpečnostní riziko.

Chovanci mají možnost doplňkových nákupů v kantýně věznice.³⁰ Na nákupy do kantýny jsou chovanci naváděni jednou týdně. Na každém oddílu se nachází lednička pro nákupy chovanců vyžadující chlad.

Opatření:

- 10) vydávat stravu na standardních keramických talířích s kompletním příborem [vidlička, nůž a lžíce]; vyjma chovanců, u kterých by uvedený postup představoval bezpečnostní riziko (do 3 měsíců).**

14. Kouření

Chovanci mohou kouřit venku během vycházek. Prostory pro kouření uvnitř po ranní komunitě a večer jsou vymezeny na konci chodeb jednotlivých oddílů. Tyto prostory nejsou stavebně odděleny. V oknech nad těmito místy jsou ventilátory pro odtah kouře, které chovanci zapnou při začátku kouření. Místa jsou označena informační tabulkou „Kouření povoleno“.

Obrázek 10 – místo pro kouření

Chovanci odkládají cigarety a zapalovače do skříněk na chodbě. Vydávají se pouze na vycházku, případně na cigaretu „na chodbě“. Klíček od skřínky mají chovanci u sebe.

Někteří chovanci i zaměstnanci si stěžovali na silně patrný zápach kouře, v době kdy chovanci kouří.

Jsem si vědoma, že se nový protikuřácký zákon³¹ přímo nevztahuje na věznice nebo ústav, jelikož se nejedná o veřejně přístupnou budovu. Úmysl zákonodárce v potlačování negativního vlivu pasivního kouření na zdraví je však patrný (např. z důvodové zprávy).

Dle vyjádření jednoho z vychovatelů, ústav aktuálně zvažuje instalaci silnějších ventilátorů. Nejsem přesvědčena, že toto opatření problém vyřeší. K omezení vlivu pasivního kouření jak na chovance,

29 Ustanovení čl. 5 odst. 4 vnitřního řádu ústavu.

30 Ustanovení § 13 zákona o zabezpečovací detenci.

31 Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů.

tak i zaměstnance doporučuji například instalaci průhledné zástěny, která prostor oddělí, anebo navádění chovanců na cigaretu ven.

Z vyjádření některých zaměstnanců vyplynulo, že kouření je povolováno za odměnu nebo naopak omezováno za trest. Jsem si vědoma, že kouření škodí zdraví. Ve společnosti se však jedná o tolerovaný zlovyk a ve vztahu k některým chovancům se jedná o nemoc – závislost na nikotinu. Zákaz kouření může působit fyzické i psychické obtíže silně závislým osobám. Omezení kouření by mělo být spojeno pouze se zdravotními (chovanec se bezprostředně ohrožuje na životě) nebo bezpečnostními riziky (například pokud chovanec kouří, kde nemá), nikoliv však považováno za motivační opatření. Namísto trestu s krátkodobým efektem, bych považovala za vhodnější dlouhodobou práci s vůlí chovance.

Opatření:

- 11) zrušit a nevyužívat zákaz kouření chovancům jako formu motivačního opatření (bezodkladně).**

Kontakt se světem a stížnosti

15. Kontakt s vnějším světem

Chovanci mohou využívat ke kontaktování blízkých osob návštěvy, korespondenci nebo telefon. Informace o vnějším světě mohou chovanci přijímat poslechem rádia na celách nebo sledováním televize ve vymezené časy na kulturních místnostech.

15.1 Návštěvy

Návštěvy probíhají v místnosti, kde jsou tři oddělené prostory – tři okna, ve dvou krajních jsou mříže, prostřední je s plnou průhlednou bariérou. Dozorci sedí na druhém konci místnosti mimo doslech.³² V úvodu návštěvy je chovancům a jejich návštěvníkům umožněno přivítání běžným společenským způsobem (objetí, podání ruky). Poté chovanec přejde za přepážku.

Návštěvy bez přepážky se nerealizují.

Dle vyjádření vedoucího chodí návštěvy za přibližně 20 chovanci. Návštěvní dny jsou středa dopoledne, sobota a neděle odpoledne. Vedoucí ústavu však sděloval ochotu vyjít vstříc v případě zájmu i v jiné dny.

Část společnosti, kterou je třeba chránit před nebezpečným jednáním chovanců, představují i jejich návštěvníci, na druhou stranu je třeba respektovat i právo na soukromí a případně i rodinný život jak chovanců, tak jejich návštěvníků.³³ Zároveň osoby spřízněné navštěvují chovance s vědomím určitého rizika.

K použití přepážky by mělo být přistupováno pouze za výjimečných okolností, kdy chovanec představuje bezprostřední bezpečnostní riziko.³⁴

Opatření:

- 12) umožnit konání návštěv bez dělící přepážky; vyjma případů, kdy chovanec představuje bezprostřední bezpečnostní riziko (do 3 měsíců).**

³² Ustanovení § 10 odst. 5 třetí věta zákona o zabezpečovací detenci.

³³ Ustanovení odst. 54.9 Evropských vězeňských pravidel.

³⁴ Srovnej ustanovení § 19 odst. 6 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Obrázek 11 – návštěvní místnost s přepážkami

16. Telefonování

Chovanci mají k dispozici ústavní telefony, ze kterých mohou volat za využití nabitého kreditu. Telefonní hovor mohou realizovat zpravidla v pracovní době vychovatele po předchozí žádosti po dobu 20 minut. Telefonní hovor mohou uskutečnit osobám blízkým na jedno z 5 povolených telefonních čísel. Hovory jsou standardně monitorovány vyjma hovorů s obhájcem, advokátem nebo orgány veřejné moci.³⁵

17. Stížnostní mechanismus

Na jednotlivých oddílech ústavu mají chovanci k dispozici schránku, kterou vybírají pracovníci oddělení prevence a stížností ústavu.

Za rok 2017 řešilo oddělení prevence a stížností ústavu 4 stížnosti a Generální ředitelství Vězeňské služby ČR další 4 stížnosti proti ústavu. Všechny stížnosti byly vyhodnoceny jako nedůvodné. Pět stížností se týkalo nesprávného jednání občanských zaměstnanců, jedna lékařské péče a jedna vycházek. Nebyly zaznamenány žádné stížnosti na násilné jednání.

Oceňuji, že řadu problematických situací mohou chovanci vyřešit mezi sebou a personálem na ranních komunitách.

³⁵ Ustanovení § 9 zákona o zabezpečovací detenci.

Zajištění bezpečnosti

Dozorci chovance předvádí vždy ve dvou. S ohledem na vysokou naplněnost ústavu odborný personál upozorňoval na nedostatečný počet dozorců. V důsledku nedostatku dozorců dochází při nutnosti dodržování bezpečnostních opatření k tomu, že výchovné a terapeutické aktivity jsou omezovány a je ztížena pružnost při přemísťování chovanců, když dozorcí musejí zabezpečovat svou přítomností jednotlivé aktivity a ty nemohou být realizovány bez jejich dozoru.

V roce 2017 došlo ke třem napadením mezi chovanci (dvakrát pachatel – oběť, jednou vzájemné), v roce 2018 zatím k jednomu napadení (pachatel – oběť).

Z vyhodnocení kázeňské praxe za rok 2017 vyplývá, že s ohledem na narůstající počet chovanců v ústavu je nutné jejich společné ubytování po dvojicích na celách. Z toho vyplývají vztahová rizika, v důsledku kterých museli být několikrát vytvořeny dvojice jiné.

Bezpečnostní opatření by měla být nastavena v minimálním nutném rozsahu, který zajistí bezpečí, ale zároveň nebude zasahovat do práv chovanců více, než je nezbytně nutné.³⁶ V souvislosti s tím odkazují na výše uvedenou praxi vedení terapeutických aktivit a rozhovorů přes mříže a na argumentaci tam uvedenou.

Opatření:

- 13) zajistit, aby v důsledku absence dozorců nedocházelo k omezování terapeutického působení (do 1 roku).**

18. Kamery

Všechny prostory jsou monitorovány kamerami vyjma cel, toalet, sprch a kanceláří personálu. To neplatí v případě pěti cel uzavřeného oddílu a lůžkové části zdravotnického střediska v přední budově.

Jedna z cel je izolační, zde sledování chovance kamerou připouští zákon o zabezpečovací detenci.³⁷ V dalších celách, ve kterých byli ubytováni tři chovanci, je však nutné poměřovat účel jejich sledování kamerou s případným zásahem do soukromí. Chovanci byli na tyto cely umístěni především z důvodu potřeby zvýšené péče (zdravotní stav, pomočování). Jsem přesvědčena, že péči lze lépe zajistit pravidelnými kontrolami cel chovanců, které do soukromí chovanců zasahují méně než nepřetržitý dohled kamerou. Považuji proto využívání kamer na celách chovanců za nepřiměřeně zasahující do jejich práva na soukromí.

³⁶ Ustanovení odst. 51.1 Evropských vězeňských pravidel, Doporučení výboru ministrů Rady Evropy – Recommendation CM/Rec(2014)3, bod 41.

³⁷ Ustanovení § 35 odst. 4 zákona o zabezpečovací detenci.

Opatření:

- 14) nepoužívat kamery na celách chovanců, vyjma případů, kdy sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak (průběžně).**

19. Donucovací prostředky

Príslušníci dozorcí služby jsou vyzbrojeni obuškem a slzotvorným prostředkem.

Výbor CPT uváděl ve zprávě, že otevřené nošení těchto donucovacích prostředků nevede k budování kladných vztahů mezi zaměstnanci a chovanci.³⁸ Doporučuji proto zvážit omezení paušálního nošení takovýchto donucovacích prostředků.

Dle sdělení vedoucího nedošlo od počátku roku 2017 k použití donucovacího prostředku. Od počátku fungování ústavu (2013) došlo k použití donucovacího prostředků pouze v jediném případě.

Dozorci nepoužívají pouta při předvádění v ústavu.

20. Poutání k pevnému předmětu

Vedoucí uvedl, že ve čtyřech případech u jednoho chovance (1x září, 2x listopad 2017 a 1x leden 2018) přistoupili příslušníci dozorcí služby k připoutání k pevnému předmětu. Uvedený postup připoutání zakotvuje zákon o vězeňské službě.³⁹ Dle vedoucího ústavu se nejedná o donucovací prostředek s ohledem na systematické zařazení a znění uvedeného ustanovení. Vedoucí také poukázal na ustanovení zákona o vězeňské službě⁴⁰ a vnitřního předpisu Vězeňské služby ČR,⁴¹ z nichž vyplývá, že v případě připoutání není povinen příslušník o tom činit záznam či použití připoutání oznámit svému nadřízenému.

Ve vnitřním elektronickém systému ústavu jsou záznamy ke všem čtyřem případům uvedeného omezení. V každém případě byl o připoutání také informován vedoucí ústavu. Níže ze záznamů cituji:

- 1) „Chovanec byl po ranní komunitě značně rozrušen. Po uzavření na světnici začal tuto ničit, a to zejména kopáním do celových dveří, třískáním zařízení cely (židle, stůl), ničením zařízení cely, vulgarity směrem k personálu ústavu. Vzhledem k neustálé

38 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 131. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

39 Ustanovení § 17 odst. 5 třetí věta zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů: Příslušník je oprávněn omezit volný pohyb osoby, která fyzicky napadá příslušníka nebo jinou osobu, ohrožuje vlastní život, poškozujícím majetek nebo se pokusí o útěk, připoutáním k vhodnému předmětu, zejména pomocí pout. Toto omezení musí být ukončeno v okamžiku, kdy je zřejmé, že osoba takové jednání nebude opakovat, nejdéle však po uplynutí 2 hodin od okamžiku připoutání.

40 Ustanovení § 20 odst. 3 zákona o Vězeňské službě ČR.

41 Ustanovení § 2 odst. 3 druhá věta metodického listu ředitele odboru vězeňské a justiční stráže č. 5/2014, kterým se stanoví způsob zpracování záznamu a hlášení o použití donucovacích prostředků.

- se zvyšující agresivitě bylo chovanci znemožněno tohoto jednání připoutáním pouty k posteli (8:10-8:15). U jmenovaného došlo ke zklidnění a pouta byla sejmuta.“
- 2) „Chovanec začal vyhrožovat jednomu z příslušníků dozorčí služby smrtí, (...) a zároveň začal kopáním demolovat sádkartonovou stěnu WC a bušit do celových dveří pěstmi. V zájmu ochrany zdraví a života byl chovanec v 8:35 připoután k posteli. Pouta byla sejmuta po zklidnění v 9:50.“
 - 3) „V 8:30 bylo chovanci sděleno, že nebude mít nákup (na kontě nemá peníze). Na toto reagoval kopáním a bušením do celových dveří, k tomu křičel, že jsme zloději. Na pohovory nereagoval. Z důvodu ochrany zdraví chovance mu byly přiloženy pouta. Po zklidnění (30 min.) v 9:00 mu byla pouta sejmuta.“
 - 4) Chovanec napadal jiného chovance a byl odveden do cely. „Pro opětovné vulgární řvaní, bušení do celových dveří a ničení zařízení cely, byl chovanec připoután k lůžku na dobu 15:45-17:00. Ihned byla o incidentu informována zdravotní sestra, která mu aplikovala uklidňující injekci.“

Jeden z dozorců uvedl, že chovanec je připoutáván sedící na okraji postele, za obě ruce k čelům postele.

Výše uvedený postup připoutání je v souladu se zákonem o vězeňské službě a je obdobou připoutání dle zákona o policii.⁴²

Hlavním účelem připoutání je zabránit ohrožování života, zdraví nebo majetku (zabránění útěku můžeme v zabezpečeném prostředí ústavu pominout).

Stejného účelu lze však dosáhnout i aplikací omezovacích prostředků. Omezovací prostředek lze aplikovat do doby skutečného zklidnění chovance (odeznění ohrožení pro život, zdraví a majetek), a není limitováno lhůtou dvou hodin v případě, že by agresivní jednání chovance pokračovalo. O použití omezovacího prostředku rozhodne lékař, který je schopen posoudit, zda se jedná o projev nemoci, a může lépe volit další postup. V průběhu aplikace omezovacího prostředku je chovanec pravidelně kontrolován. S použitím omezovacího prostředku je také stanovena povinnost vypracování záznamu, který umožňuje zpětnou kontrolu, byť ve výše uvedených případech připoutání byl záznam vyhotoven.

Výkon zabezpečovací detence je specifický oproti výkonu trestu odnětí svobody, mimo jiné, ve složení osob omezených na svobodě, kdy chovanci jsou svým profilem blíže pacientům v psychiatrických nemocnicích než odsouzeným. Tuto specifčnost by také měl odrážet přístup k chovancům. V konkrétním případě by tak měly být brány do úvahy nejen možnosti připoutání, ale i využití omezovacích prostředků.

Jsem si vědoma, že návrh aplikace omezovacích prostředků, o kterých rozhoduje lékař, namísto připoutání, o kterém může rozhodnout každý příslušník dozorčí služby, klade zvýšené personální nároky na zajištění přítomnosti lékaře. Lékař však může lépe posoudit, zda aktuální chování je projevem nemoci a lépe poskytnout odbornou pomoc.

42 Ustanovení § 25 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

21. Zamykání cel

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví, že se zabezpečovací detence vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou.⁴³ Ředitel ústavu je povinen přijmout taková opatření, která zajistí bezpečnost chovanců i dalších osob přítomných v ústavu.⁴⁴ Zákon však neobsahuje žádné přímé zmocnění Vězeňské služby ČR k uzamykání chovanců na celách a ani neexistuje prováděcí předpis k zákonu o výkonu zabezpečovací detence, který by uvedenou problematiku upravoval.

V případě výkonu trestu odnětí svobody zákon stanoví, že ministerstvo stanoví vyhláškou podrobnosti při zajišťování pořádku a bezpečnosti v místech výkonu trestu.⁴⁵ Na to navazuje řád výkonu trestu, který stanoví, že odsouzení jsou uzamčeni v celách pouze během doby ke spánku, a dále pokud tak v odůvodněných případech stanoví ředitel věznice s přihlédnutím na požadavky zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici.⁴⁶

Cely ústavu jsou celý den uzamknuty. Chovanci mají možnost být mimo cely během účasti na programu aktivit, vycházky a během sledování televize. Mimo cely jsou také během ranní komunity.

Doba, po kterou jsou chovanci uzamčeni na cele, závisí na rozsahu využití nabízených aktivit. Avšak z časového rozvrhu dne a týdenního plánu aktivit vyplývá, že i při plném využití aktivit jsou chovanci uzamčeni na cele přibližně 16 hodin ve všední dny a až 20 hodin o víkendu.

Nadměrné uzamykání cel odsouzených jsem kritizovala již dříve.⁴⁷ Uzamykání cel v zabezpečovací detenci Brno po podstatnou část dne kritizoval již CPT.⁴⁸

Uzamykání chovanců na celách lze považovat za prohloubení omezení svobody a povinnost podrobit se uzamčení by měla být stanovena na základě zákona.⁴⁹ Jak jsem již uvedla výše, výkon zabezpečovací detence se také musí lišit od výkonu trestu odnětí svobody a smyslem zabezpečovací detence je především ochrana společnosti, a nikoliv trest.

Volný pohyb mimo cely je také vhodným způsobem, jak testovat připravenost chovanců na jejich propuštění ze zabezpečovací detence.

43 Ustanovení § 1 odst. 3 zákona o zabezpečovací detenci.

44 Ustanovení § 34 odst. 2 zákona o zabezpečovací detenci.

45 Ustanovení § 81 písm. d) zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

46 Ustanovení § 50 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

47 Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, 44 a násl. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

48 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 115. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

49 Ustanovení čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy České republiky.

S ohledem na výše uvedené argumenty považují paušální zamykání chovanců na dobu delší než ke spánku za nepřiměřené a bez dostatečného zákonného podkladu. Mnohahodinové uzamykání by podle okolností také mohlo hraničit se špatným zacházením. O zamykání cel lze uvažovat pouze v individuálních případech po zhodnocení a pravidelném přehodnocování nebezpečnosti konkrétního chovance.

Opatření:

- 15) nezamykat cely během dne, vyjma individuálních případů po vyhodnocení nebezpečnosti konkrétního chovance (do 3 měsíců).**

22. Osobní prohlídky

Před a po eskortě, před a po návštěvě (včetně návštěvy advokáta) podstupují chovanci důkladnou osobní prohlídku, při které jsou svlečeni do naha (naráz) a musejí vykonat určitý počet dřepů.

Jednou z povinností chovanců je podrobit se osobním prohlídkám.⁵⁰ Zároveň však důkladné osobní prohlídky mohou být prováděny pouze, existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik, že chovanec má u sebe nebezpečné předměty nebo nepovolené věci a nelze jejího účelu dosáhnout jiným opatřením, např. preventivní osobní prohlídkou.⁵¹ Plošné aplikování důkladných osobních prohlídek může představovat ponižující zacházení.

V této souvislosti vydal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) doporučení směřované právě vůči České republice.⁵² Podle tohoto doporučení by prohlídka osoby měla probíhat co nejméně invazivním způsobem, především by neměla být prohledávána osoba žádána, aby svlékla veškeré své oblečení zároveň, ale mělo by jí být umožněno, aby sundala oděv nejprve od pasu nahoru, a až poté, co se oblékne, aby sundala oděv od pasu dolů. Takovým způsobem by se zajistilo, že tato osoba nebude muset být v jednom okamžiku zcela obnažena.

Opatření:

- 16) provádět důkladné osobní prohlídky, pouze existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik a tak, aby chovanec nemusel svlékat všechno oblečení zároveň (průběžně).**

50 Ustanovení § 17 odst. 2 písm. a) zákona o zabezpečovací detenci.

51 Ustanovení § 89 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 23/2014 o vězeňské a justiční strážní.

52 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání (CPT). Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání (CPT) ve dnech 1. až 10. dubna 2014, bod č. 86 a 143. [citováno 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

Zdravotní péče

Zdravotní péči zajišťuje v ústavu praktický lékař dva dny v týdnu, lékařka-psychiatrička na úvazek 0,6, hlavní lékař-chirurg, který však pečuje i o odsouzené ve výkonu trestu, 4 zdravotní sestry a 4 sanitáři. Stomatolog je dostupný v jiném objektu Věznice Opava. Zdravotní sestra je přítomna denně od 7:00 do 19:00 hodin.

Ošetřovna se nachází jak v přední, tak i zadní budově ústavu.

K lékaři se chovanci hlásí prostřednictvím zdravotní sestry, která třikrát denně roznáší léky (např. ranní vizita), popř. kdykoliv vychovateli nebo dozorcí ústavu. Dle vyjádření chovanců není problém se dostat k lékaři.

Lékař uvedl, že chovanci nejsou nuceni konzumovat farmakologickou léčbu, pokud ji odmítají.

23. Podávání léků

Vnitřní řád ústavu stanoví, že léky vydává a jejich užívání kontroluje zdravotnický personál.⁵³

Večerní a noční léky jsou podávány v čase 17:30 až 18:30 hodin. Přizvaný expert z oboru psychiatrie uvedl, že kombinace podávání večerních a nočních léků v relativně brzkém čase vede k významnému utlumení chovanců ve večerních hodinách.

V důsledku toho tak chovanci přicházejí o část podvečerních a večerních aktivit. Zároveň se budí brzo ráno a již nemohou spát. Uvedený stav je zapříčiněn pracovní dobou sestry, která jako jediná podává léky, pouze do 19:00 hodin.

Někteří členové personálu uvedli, že po podání večerních léků je už klid a chovanci brzo usínají.

S nezajištěním nepřetržité přítomnosti zdravotní sestry je spojen další problém. Přizvaný expert z oboru psychiatrie uvedl, že i fakultativně podávanou ordinaci není možné podat po dobu cca 12 hodin 18:00 až 6:00 hodin, i pokud se jedná o volně prodejné léky proti bolesti či horečce. Personál uvedl, že v případě silné bolesti nebo horečky je chovanec vezen na pohotovost. Toto se jeví být jako zbytečně zatěžující lékařskou pohotovostní službu, zvláště pokud byl například chovanec lékařem vyšetřen daný den, ordinovány volně prodejné léky (např. ibuprofen, paracetamol) pro horečnatý stav a ve večerních hodinách při vzestupu horečky je za účelem pouhého podání tohoto volně prodejného preparátu po lékařském vyšetření téhož dne odvážen na pohotovostní službu. Může také dojít k odkladu efektivní pomoci chovanci v případě, kdy příslušník Vězeňské služby ČR vyhodnotí, že není nutné volat odvoz na pohotovost. Stejně tak, pokud chovanec trpí nespavostí (dle poznatků z ústavního léčení velmi častý stav), není možné podat lék na spaní.

⁵³ Ustanovení čl. 6 odst. 3 vnitřního řádu.

Doporučuji proto učinit taková opatření, aby bylo možné podávat večerní a noční léky později během dne a zároveň zajistit podávání volně prodejných léků naordinovaných lékařem i během nepřítomnosti zdravotní sestry.

Opatření:

- 17) zajistit možnost podávání večerních a nočních léků později během dne (do 3 měsíců).**
- 18) zajistit možnost podávání lékařem ordinovaných volně prodejných léků i během nepřítomnosti zdravotní sestry (do 3 měsíců).**

24. Vyšetřování chovanců

Vyšetřovna je vybavena prostorem ohraničeným mříží. Samotné vyšetření probíhá přes mříž bez účasti dozorce. Jedná se tedy o stejnou situaci uvedenou výše u vedení terapeutických aktivit a rozhovorů přes mříže.

Veškeré lékařské prohlídky vězňů (ať už vstupní, nebo pozdější) by měly probíhat mimo doslech, a pokud lékař nepožaduje opak, i mimo dohled vězeňské služby.⁵⁴

Vyšetření přes mříže brání vytvoření vztahu důvěry a případná přítomnost dozorce je problematická s ohledem na lékařské tajemství a z hlediska svěřování se chovance v případě špatného zacházení ze strany dozorců.⁵⁵

Paušální využívání mříží při vyšetření lékařem nebo přítomnost dozorce bez individuálního posouzení nebezpečnosti konkrétního chovance považují za nepřijatelné.

Podrobněji odkazují na svou argumentaci a opatření v textu výše u vedení terapeutických aktivit přes mříže.

25. Omezovací prostředky

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví zvláštní právní úpravu pro použití omezovacích prostředků. Zákon jako omezovací prostředek rozeznává pobyt na uzavřeném oddělení, umístění v izolační místnosti, omezení v pohybu pomocí ochranných pásů nebo pomocí manuálního držení a akutní parenterální podávání psychofarmak (pokud se nejedná o léčbu na žádost chovance, či dlouhodobou léčbu psychiatrické poruchy).⁵⁶ Některé podrobnosti použití omezovacích prostředků stanoví také vnitřní předpis vězeňské služby.⁵⁷

54 Rada Evropy. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), Zdravotnické služby ve věznicích, CPT/Inf(93) 12-part, odst. 51. [cit. 27. 4. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806ce91e>.

55 Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, s. 29 a násl. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

56 Ustanovení § 36 a násl. zákona o zabezpečovací detenci.

57 Ustanovení § 19 a násl. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

Za rok 2017 nedošlo k žádnému evidovanému případu použití omezovacích prostředků. Lékařka uvedla, že za dobu jejího působení nebylo nutné omezovací prostředek použít. Vedoucí uvedl, že za celou dobu fungování detence byl omezovací prostředek použit pouze dvakrát.

V ústavu nebyl evidován případ akutního podávání parenterálních psychofarmak.

Ve zdravotnické dokumentaci a lékových kartách několika chovanců byl zachycen pro re nata předpis medikace pro nepravidelné podání v případě tenze např. „Tisercin inj. 1 amp. i. m., max. 3x denně“. Z přehledů aplikované medikace, kterou pověřeni pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv zkoumali, není patrné, že by uvedená medikace byla aplikována. Ze zápisů v souvislosti s připoutáním jednoho z chovanců je však patrné, že minimálně v jednom případě zdravotní sestra podala „uklidňující injekci“.

Chtěla bych upozornit, že v případě, kdy se lék podává přes odpor pacienta (s použitím nebo pod pohrůžkou násilí) za účelem zvládnutí jeho chování, je nutné přistupovat k aplikaci neklidové medikaci nejen jako k léčbě, ale i jako k omezovacímu prostředku včetně požadavku na splnění podmínky nezbytnosti a subsidiarity použití a jeho indikace přítomným lékařem a následné evidence. Je možné a běžné, aby předpis konkrétního léku, jenž má být v krizové situaci podán, provedl pro futuro ošetřující lékař pacienta. S ohledem na závažnost silového zásahu do integrity člověka i související zdravotní rizika, je třeba trvat na tom, aby o aplikaci v konkrétní situaci nerozhodovala sestra, ale přivolaný lékař po zhodnocení pacienta, leda by bylo nebezpečí z prodlení; pak je nutné hned podání lékaři oznámit, aby mohl co nejdříve zhodnotit stav pacienta. Tento standard odpovídá letitým doporučením CPT⁵⁸ a je také promítnut do § 39 odst. 3 písm. d) zákona o zdravotních službách a implicitně i § 37 odst. 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

V dokumentaci nebyl zachycen plán prevence agresivního jednání. Vedoucí ústavu uvedl, že k omezovacím prostředkům zvláštní úpravu nemají. Pravidlem pro jejich užívání je tedy pouze to, co je v zákoně a vnitřním předpisu Vězeňské služby ČR.

Opatření:

- 19) evidovat podání neklidové medikace přes odpor pacienta jako omezovací prostředek (průběžně).**

58 EVROPSKÝ VÝBOR PRO ZABRÁNĚNÍ MUČENÍ A NELIDSKÉMU ČI PONIŽUJÍCÍMU ZACHÁZENÍ NEBO TRESTÁNÍ (CPT). Means of restraint in psychiatric establishments for adults (Revised CPT standards), CPT/Inf(2017)6 [online]. Štrasburk: CPT, 2017 [cit. 27. 4. 2018]. Dostupný z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016807001c3>.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• ukončit praxi vedení rozhovorů a aktivit přes mřížce nebo za účasti dozorců s ohledem na nebezpečnost konkrétních chovanců; tato bezpečnostní opatření aplikovat jen zcela výjimečně (opatření č. 3)• zrušit a nevyužívat zákaz kouření chovancům jako formu motivačního opatření (opatření č. 11)
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• vyhotovit operační manuál (opatření č. 2)• ukončit povinnost chovanců povstat při vstupu zaměstnance do ložnice a v tomto smyslu upravit vnitřní řád ústavu (opatření č. 4)• doplnit do sprch závěsy (opatření č. 7)• umožnit chovancům nosit vlastní oblečení a prát ho v ústavních pračkách (opatření č. 9)• vydávat stravu na standardních keramických talířích s kompletním příborem [vidlička, nůž a lžice]; vyjma chovanců, u kterých by uvedený postup představoval bezpečnostní riziko (opatření č. 10)• umožnit konání návštěv bez dělicí přepážky; vyjma případů, kdy chovanec představuje bezprostřední bezpečnostní riziko (opatření č. 12)• nezamykat cely během dne, vyjma individuálních případů po vyhodnocení nebezpečnosti konkrétního chovance (opatření č. 15)• zajistit možnost podávání večerních a nočních léků později během dne (opatření č. 17)• zajistit možnost podávání lékařem ordinovaných volně prodejných léků i během nepřítomnosti zdravotní sestry (opatření č. 18)
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• rozšířit nabídku aktivit [volnočasových či preventivně výchovných] v průběhu odpoledne a o víkendech (opatření č. 1)• zapojit chovance, jejichž zdravotní stav a mentální kapacita to umožňuje, do úklidů vlastních cel, popř. i formou pracovního zařazení do úklidů společných prostor (opatření č. 8)
Do 1 roku	<ul style="list-style-type: none">• zajistit, aby v důsledku absence dozorců nedocházelo k omezování terapeutického působení (opatření č. 13)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• maximalizovat odlišnost prostředí a vybavení výkonu zabezpečovací detence od prostředí věznice (opatření č. 5)• umožnit realizaci vycházek na celém hřišti, a nikoliv pouze na malých vycházkových dvorech (opatření č. 6)• nepoužívat kamery na celách chovanců, vyjma případů, kdy sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak (opatření č. 14)

- provádět důkladné osobní prohlídky, pouze existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik a tak, aby chovanec nemusel svlékat všechno oblečení zároveň (opatření č. 16)
- evidovat podání neklidové medikace přes odpor pacienta jako omezovací prostředek (opatření č. 19)